

Sagaen om Larsktur Larason

Av Jonas Humbernes

I Midt-Norges trakter levde det en gang en djerv og mektig kriger som het Bjørn som var sønn av Leif Vidarsønn. Leif var hirdmann hos selveste Ladejarlen og en svært djerv mann som far sin, Vidar av Verdal. Bjørn var et mektig skue og den sterkeste mann i bygda si. Etter lang tid i jarlens tjeneste skaffet han seg en stor gård og en svært vakker kone. Han fikk seg også en sønn, som denne sagaen handler om.

Lara var en mann av uanselig slekt som bodde utenfor Tronnem med sin kone. Han var svært svakelig og levde av å tigge på gaten. Han var også barnløs, så en dag dro han ut til Bjørnsgardin hvor han kjøpte unge Larsktur imens Bjørn var ute i åkeren. Så oppdro han Larsktur på udugelig vis.

Flere vintre gikk forbi til Larsktur var blitt en voksen mann av anselig djervhet. Det ville håret hans rammet inn et ansikt som viste kløkt. Han fungerte som bygdas tømmerhugger og var like dugelig til å svinge øksa mot en skalle som et tre. Den djerve skalden Håvard Stille, sønn av Flosi Haraldsbane, var hans følgesvenn og de to forlot ofte bygda for å dra på eventyr i lokale strøk. Det hadde seg slik at Larsktur hadde øyne for Gertrud Gerdsdotter. Dessverre var også en annen i bygda interessert i den fagre kvinnen, nemlig Håvar Lamme. Han var ikke, som navnet antydde, fysisk lam som man kunne tro. Faktisk var han alltid ut og trente sine ferdigheter. Han var best i bygda til å løpe, ri og han var også en svært fryktet slåsskjempe. Tilnavnet hadde oppstått blant de i bygda som mislikte hans oppførsel og personlighet. Således gikk det til at de to møtte opp samtidig hos Oddgeirr, far til Gertrud. Oddgeirr, sønn av Nidulf fra fjordene, var en gammel mann, svært nærsynt og hadde dårlig hørsel. Gertrud var hans eneste barn med sin nå avdøde kone Gerd. Håvar slapp inn uten spørsmål på tross av hans noe lite pene utseende. Da han skulle be om Gertruds hånd sa Larsktur følgende:

”Ditt fagre ansikt fyller meg med en slik glød at jeg ikke vet hvordan jeg skal leve uten deg ved min side. Gi meg din hånd og jeg skal være deg tro for alltid, for jeg kan ikke tenke meg livet uten deg. Jeg skal skjenke deg alt av gods og gull jeg måtte eie hvis du bare velger meg framfor denne teite jævelen.”

Håvar Lamme svarte med dette utsagn:

”Eg kan dansa”

Og så ble Gertrud lovt bort til Håvar Lamme.

Som svar kastet Larsktur stolen Gertrud hadde sittet på og traff Oddgeirr. Den gamle mannen tålte ikke dette anfallet og døde momentant. Derfor snek Larsktur seg i all stillhet ut bakveien. Han banket på hos Håvar Stille og ba ham bli med ut i verden, for han ble bare fylt av sorg ved å bli her og se Gertrud som nå lovt bort til Håvar Lamme.

”Ellers skader jeg deg” la Larsktur til.

Så ble det til at de to forlot bygda og dro mot Lade for å søke lykken der. I alle fall mer lykke enn Larsktur hadde funnet i hjembygda. Turen var ingenting for to slike djerne karer. Larsktur hogde seg vei gjennom en skog fordi han mente dette var ”den raskeste veien”. Håvard sa ingenting. Larsktur prøvde å ”ta en snarvei” gjennom hiet til en bjørn. Håvard sa ingenting. Da de var kommet fram til Lade ba Larsktur om å få møte Ladejarlen og det fikk han.

”God dag, herre,” begynte Larsktur ”jeg og min frende her har reist langt for å komme hit til ditt høysete. Vi ønsker å finne husly her og som betaling vil min skaldefrende framføre et kvad i din ære.”

Håvard sa ingenting. Og jarlen ba dem ha seg ut.

På vei til havnen slo Larsktur Håvard Stille flere ganger. Der samlet de sine siste penger (vel, Håvard sine uansett) og ba om å få bli med til England. Skipseieren, en rødhåret og hardfør mann ved navn Emil Arge lot dem få bli med. Hans far var en ukjent fra kontinentet og derfra hadde han sitt navn. De dro så snart alle forsyninger var ombord.

Under seilasen fikk de to følgesvennene vite at skipet egentlig var på vei til England for å plyndre klostre. Men djerne menn som de var sa de ingenting på dette. Halvparten av dem i alle fall.

Vel i England ble de to dratt med på plyndringen. Første gangen de nektet hadde Emil begynt å gråte, så de gikk til slutt med på det. Flere munkere ble drept av vikingene og ingen slapp unna. Selv drepte Larsktur en munk ved miste øksa si på ham. Da Larsktur og Håvard var på vei tilbake til skipet vinket Emil fra ute på sjøen og satte seil tilbake til Norge. Larsktur bannet høyt, slo Håvard Stille og skalden kvad denne visa:

”Ai!”

Da de to snudde seg for å gå innover landet så de sinte munkere fra naboklosteret som hadde samlet seg for å hevne sine brødre. Larsktur og Håvard rygget djervt bakover mot vannet. Idet munkene var kommet farlig nær og Larsktur hadde lukket øynene for det han trodde kom til å bli siste gang føk en skur av piler igjennom luften og gjennomboret flere av munkene. Ut av skogen stormet en flokk krigere med sverdene klare og drepte alle munkene.

Larsktur åpnet straks øynene og gikk hurtig fram mot det som måtte være lederen av banden av menn og kvinner.

”Jeg vil gjerne få takke dere for deres innsats i slaget her ved... ved sjøen. Deres ankomst snudde virkelig det som var en usikker kamp til sikker seier i vår retning. La min skaldefrende framføre et kvad i deres ære.”

Håvard sa ingenting. Og de mørkkledde røverne tok alle pengene til Larsktur før de red inn i skogen der de kom fra.

”Jeg vil si at dette begynner å gå oppover, kjære frende. La oss nå dra vekk før noen stjeler undertøyet vårt.”

Ferden gikk videre nedover kysten fordi Larsktur hadde for lite peiling på hvor de var, men for mye stolthet og ville derfor ikke innrømme det. Til sist kom de til et lite og nedslitt fiskevær ute på en odde. Frendene gikk ut til odden og så seg om etter innbyggerne, men verken folk eller fe var å finne.

”Er det godtfolk å finne på et slikt herlig sted i denne fagre time? Har noen husly å gi to meget utslitte, og nå så fattige vandrere, som gjerne vil livne opp deres tilværelse med et kvad?”

Landsbyen var stille idet Larsktur plutselig hørte svak humring et sted. Han drev øksa si dypt inn i ei dør og slo den i stykker. Bak satt en tannløs gamling med et blick så uskyldsrent som bare en som nettopp har gjort noe galt kan vise.

”Håvard Stille, jeg har fått nok av dette meget håpløse landet og dets likeledes innbyggere. La oss fare hjem til Norge der vi hører hjemme! Sett seil min trofaste frende.”

Skalden himlet med øynene til dette utsagnet og kastet et blick mot den enslige, falleferdige båten som lå i fjæresteinene. Med et kraftig dult i følgesvennen sin fortsatte Larsktur:

”Vi trenger noen som kan få oss av denne gudsforlatte øya. Og noe sier meg at disse håpløse personene med humor dårligere enn min fars ånde ikke vil være til stor nytte. Nei, Håvard Stille, kjære frende. Det er nok opp til oss djerve menn å gjøre dette på egen hånd. Gå å finn oss et skip du nå.”

Da avbrøt plutselig en liten mørkhåret kvinne ham og talte: ”Bare en kan hjelpe dere tilbake til deres hjemland. Bare den vise Agni vet råd.”

Kvinnen pekte inn i skogen bak mennene og sa ikke mer. Da de forlot fiskerlandsbyen hørte ingen av dem den nå mer ondsinnede latteren som lød bak dem. Da natten falt og Håvard Stille satt vakt i den mørke skogen ble Larsktur brått forstyrret i sin søvn. Håvard lot ham ligge, for han syntes mannen skulle få drømme i fred. Drømmer var ikke å kimse av

visste skalden fra sin mor som hadde visst om slik. Da han våknet tok Larsktur seg til pannen og talte til frenden sin:

”Jeg hadde den mest besynderlige drøm, Håvard Stille. Flere små harer bar med seg korn, nøtter, honning og til og med parterte artsfrender. Dyrene gikk skjelvende igjennom en mørk skog og så seg rundt. De syntes meg redde. Snart nådde de fram til en veldig hule og la herligheten de hadde med seg foran hulen. Så la de på sprang idet sort ulv stakk hodet sitt ut og slukte maten. Jeg hørte også en stemme som hos en slange, men ordene var ikke til å skjelne.”

Det virket som Håvard Stille grunnet lenge på dette. Snart ble Larsktur utålmodig og sa:

”Hva sier du til dette synet, kjære frende? Tror du det har noen betydning for vår reise?”

Håvard sa ingenting. Så snart Larsktur var ut av skinnfellen sin fortsatte de bortover den stien de hadde fulgt. Turen gikk bedre i det svake lyset av solskinn som traff dem i den tette skogen og Håvard Stille fikk en sterk trang til å framføre et kvad i det spesielle lysskjæret. Håvard åpnet munnen og lukket den igjen.

Det gikk ikke lange tiden før de kom fram til en hytte bygd inn i en skråning. Bøyd over en liten urtehage var en blondhåret, ung kvinne i en kjole rød som vin.

”Vi er langveisfarende fra Norge som søker den vise Agni i vår søken etter en måte å komme oss tilbake til vårt hjemland vi higer etter å kaste blikk på igjen,” begynte Larsktur, ”vet du hvor vi skulle fare for å se henne?”

Kvinnen reiste seg opp og høyreist var hun. Selv den barske trønderen Larsktur så henne rett inn i øynene. Hun så på dem begge med kaldt blikk før hun talte:

”Jeg er Agni, som noen kaller den Vise. Hva bringer to som dere så langt fra Norges land?”

Larsktur tok raskt ordet og talte til denne merkelige kvinnen:

”Beklager mine manerer, Agni den Vise. Jeg er Larsktur Larason og dette er min skaldefrende Håvard Stille. Vi er forlatt her av svikefulle som utga seg for å være våre frender. Nå har vi intet fartøy til å fare hjemover med og ingen ly over våre hoder. Derfor søker vi ditt råd slik at vi vet hva vi skal ta oss til for det er blitt oss fortalt at du er den viseste i disse traktene.”

”En skald sier du? Det skal være en glede å få høre din dikterskap senere. Men Larsktur Larason, du høres ut som en mann av noe vett. Da forstår du kanskje at visdomsord har sin pris? Jeg er kun en enslig kvinne helt alene her i skogen. Det skulle ikke være for meget å be dere djerne menn skaffe til veie noe å spise? Skogen her har en overflod av dyr og frukter.”

Larsktur bestemte dem for å dra ut på leting etter mat til den stakkars kvinnen. Og sant som det var fant de ikke det ene og det andre der ute i skogen. Selv et lite villsvin fikk de fanget. Da ettermiddagen nærmet seg var de tilbake hos viskvinnen som roste dem stort.

”Dette var da virkelig imponerende. Kanskje dere to vet å tilberede dette for en kvinne som er vant til å leve av røtter og moser også?”

Og ja, det kunne de. Larsktur var vant til å steke svin og disse fremmede dyrene var slett ikke noe problem. De fant ut at vel inne i den vises hytta fantes et høvelig kjøkken og det var ingen sak å trylle fram et godt måltid her når man var vant til å klare seg med åpne bål i skogen. Snart satte de maten på bordet der Agni ventet. De benket seg for å innta måltidet da Agni sa vennlig:

”Vil dere ikke la en sulten kvinne få den første biten? Jeg må si jeg er trett av moser og gjerne vil smake på denne herligheten deres.”

Jo dette måtte være greit mente Larsktur, for det var da ikke mye hun ba om. Men før han fikk sukk for seg var den ’første biten’ synonymt med ’alt sammen’. De gikk tilbake til de bærene de samlet dagen før og spiste i taushet kun avbrutt av at Larsktur slo Håvard.

Neste morgen fortalte Larsktur at han hadde hatt nok en drøm:

”Det var en stolt vær som marsjerte bortover beitemarkene i all sin prakt. Men så forsvant med ett dens prektige horn og den forvillet seg ut i krattet. Og der gikk den i en snare. Og hva som merkeligere er; den samme stemmen av en snok var der og den lo av den fangede sauene.”

Håvard Stille nikket og sa ingenting.

Da talte Agni med de forfrosne stakkarene utenfor hytten sin:

”Å kjære dere! Det må ha vært kaldt til dere der ute i natt! Jeg har fått satt i stand gjesteværelset til dere, så dere kan få komme inn i varmen.”

De kom villig inn og fikk se at gjesteværelset ikke var stort mer enn ett hull gravd inn innerst i huset. Men de tok med seg skinnfellene sine, takknemlige for å slippe kulden.

”Jeg vil mer enn gjerne dele min visdom med dere for å hjelpe dere hjem etter middag, men nå må vi vel ha i stand en skikkelig frokost til dere djerve nordboere?”

Og som hun sa gikk Larsktur og Håvard Stille ut og samlet frokost. Da de kom tilbake ble rettene fortært etter som de to bar dem inn og de var derfor matløse også denne dagen. Men Håvard Stille viste Larsktur innholdet av skreppa si der han hadde gjemt unna noe brød.

Under middagen lot de to følgesvennene Agni ta for seg av maten for de visste at snart var de på vei hjem. Og etter at maten var forsvunnet fortalte Agni den Vise følgende:

”Det er en sti som fører herfra til en liten landsby. Følg kysten nedover derfra til dere når en klippe. Ta av mot den karrige siden og dere vil snart finne landsbyen Blyth hvor dere skal kunne ta dere tilbake til landet deres.”

Så trakk de seg tilbake, Agni til sitt oppvarmede værelse og de to andre til hullet sitt.

”Kjære frende, jeg tror drømmen min betyr at Agni ønsker å holde oss fanget. Vi vet nå hvordan vi skal finne transport hjem. Det er ingen grunn til å dvele her, vi bør stikke av med en gang. Følg meg, jeg vet hva vi gjør.”

Men da Larsktur skulle lirke opp døren fant han den stengt. De var tydeligvis fanget. Da talte Håvard Stille:

”Frykt ei, frende for jeg har en plan. Hør her...”

Så gikk de til ro for natten.

Da de skulle lage middag den dagen tok de med seg alt spiselig de kunne finne fra skogen og kokte sammen et gedigent måltid som ikke fikk plass på bordet. Og Agni spiste til slutt opp alt. Det tok ikke lang tid før hun døde av og Larsktur og Håvard Stille dro.

”Håvar Stille, kjære frende, jeg begynner å få dine smarte trekk i vrangstrupen.” sa Larsktur og slo Håvard. De begynte på veien og snart var de passert klippen. Omsider nådde de Blyth. Her sto skip klart til å reise til Kaupang og frendene satte snart ut for vinteren nærmet seg og skipperen ville gi seg av sted. Fra Kaupang bega Larsktur Larason og Håvard Stille seg nordover og selv om de ble værfast sør for Dovre var de tilbake i hjembygda sent på vårparten.

”Den djerve Larsktur Larason har kommet tilbake. Jeg håper du har hatt lykken med deg på reisen. Men her venter deg nok ingen lykke” sa Jörmunrekr, den eneste sønnen av Vífill Vetrlíði av Vikhamaren, da Larsktur var tilbake i bygda.

”Hva får deg til å si slikt gamle venn? Lenge har jeg vært strandet i fremmede land, hvorfor skal det ikke gi meg glede å se på mitt gamle hjem igjen?”

”Lenge har du nok vært borte,” sa Jörmunrekr sorgmodig, ”for Gertrud Gerdsdotter er giftet bort til Håvar Lamme.”

”Akk, lenge har jeg fryktet den dagen,” sukket Larsktur, ”nå virker livet mitt forbi.”

”Men frykt ikke,” smilte Jörmunrekr, ”for som du vet er heller ikke jeg noen frende av Håvar Lamme og jeg skal hjelpe deg vinne Gertrud tilbake.”

”Hvorfor gjør du slikt?” undret Larsktur seg.

”Kjære frende, jeg har min kjære Trausta og vil nødig se deg gå glipp av det jeg har,” forklarte den gode frenden hans.

Så fortalte Jörmunrekr at han hadde spredd ord om Håvar Lammes utroskap og drukkenskap.

”Det var ikke likt deg å fare med slike løgner, frende,” påpekte Larsktur med arg stemme.

Men Jörmunrekr forsikret om at alt dette var sannheten.

”Det er derfor den slasken fortjener å bli ydmyket. Men til det trenger vi deg.”

Så gav Jörmunrekr sverdet sitt til Larsktur og ba ham lykke til i holmgangen mot Håvar Lamme før han snudde seg for å gå.

”Men, kjære frende, dette kan du ikke mene. Vi vet begge at jeg ikke har noen sjanse mot Håvar Stille i holmgang. Hva gagner dette noen av oss?”

”Ti, Larsktur Larason, bare gjør som jeg sier. Stol på meg.”

Således gikk det til at Larsktur Larason utfordret Håvar Lamme til holmgang på odden i tjernet ved bygda. Med alle ryktene om ham hadde ikke Håvar annet valg enn å og spenne på seg sverd, skjold og brynje.

Larsktur grep hardt om hjaltet da Håvar Lamme kom ut på holmen med en overlegen holdning. Han gjorde snart det første anfallet som traff midt på skjoldet til Håvar, men snart var Håvar der med et raskt svar. Og nok et slag. Larsktur hadde mer enn nok med å forsvare seg med det første. Jörmunrekr stod ved sidelinjen, men ingen kunne vite om han ba eller hvisket sin støtte med Larsktur der munnen hans beveget seg lydløst. Håvar ga seg med sine aggressive utfall og Larsktur hugg til mot ham. Bare et knepent parerslag reddet Håvar fra et stygt sår og han vaklet. Håvard Stille bet tennene sammen og stirret på de som kjempet. Han rykket til idet et slag fra Håvar gikk forbi Larskturs skjold og støtte rett mot brynjen hans. Men sverdet gled av og Håvar fortsatte ikke angrepet. Med ett løftet Larsktur sverdet og hogg med det som om det skulle vært tømmerøksa hans og Håvar gjorde ikke mine til å blokkere. Sverdet boret seg inn i Håvar Lammes side og han slapp sverdet sitt før han gikk i bakken.

Håvar Lamme levde over såret sitt, men mistet det siste snevet av verdighet han hadde og ble tvunget til å dra fra bygda. Dette sørget Jörmunrekr for. Larsktur tok Gertrud til ekte og de var lykkelige sammen til sine dagers ende på gården Larsktur lot bygge ikke langt unna Vífills gård på Vikhamaren. Sammen fikk de barna Steingrim og Olaf. Steingrim ble skipper og Olaf fulgte i sin fars fotspor som tømmerhugger. Håvard Stille ble den faste skalden til den neste jarlen av Lade og giftet seg aldri. Jörmunrekr og hans elskede Trausta dro ut i verden og ingen har hørt fra dem siden de forlot Trøndelag på vei til fjerne strøk.

Og slik ender Larsktur Larasons Saga.